

ERZURUM OVASI'NDA ÖNEMLİ BİR MERKEZ: CİNİS HÖYÜK

Dr. Alpaslan CEYLAN*

(Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi-26, Erzurum, 2001, s.29-41)

Cinis Höyük Erzurum'un 40 km. kadar batısında, Kandilli bucağının 4 km güneyinde ve höyüğe adını veren Cinis köyünün (bugünkü; Ortabahçe) içinde yer almaktadır. 1940 yılından itibaren bölgede yapılan araştırmalar sonucunda İlk Tunç Çağına ait Karaz, Pulur, Güzelova, Çiğdemli, Sos, Akdağ, Altınbaşak, Beşiktepe, Bulamaç, Değirmenler, Söğütlü, Tepecik, Küçüktuy, Çögender, Tilkitepe, Alaca, Aşkale, Saksı ve Cinis Höyük gibi merkezler saptanmıştır (Harita 1). Bunlardan; Karaz, Pulur, Güzelova ve Çiğdemli Höyükte kazılar yapılmış olup, Sos Höyük'te ise kazı çalışmaları halen devam etmektedir¹. Ancak bölgedeki birçok höyük gibi fazla ayrıntılı olarak araştırılmayan Cinis Höyük (Harita 2), her geçen gün biraz daha halk tarafından tahrip edilmektedir. Örneğin daha önce yapılmış araştırmalarda verilen, höyüğün ölçüleri halkın sürekli tahribatı yüzünden günümüzde ki ölçülere hiç uymamaktadır. Yapılan kaçak kazılar sonucunda Erzurum Müzesi'ne getirilen çanak çömlek parçaları ile insan yüzlü kutsal ocak parçaları bu höyüğün bölgede ki Karaz Kültürü'nü en iyi yansıtan Pulur, Karaz, Güzelova ve Sos Höyük kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu yazımın amacı, Cinis Höyük'te yapılan kaçak kazılarda ele geçirilen malzemeleri tanıtmak ve bu önemli höyüğün tahribatının önlenbilmesini sağlamak için yetkilileri uyarmaktır**.

Cinis Höyük, köy evleri ve tarlalar ile çevrili bulunmaktadır (Resim 1-2). Bizim yapmış olduğumuz araştırma sırasında höyüğün, 40x45 metre ölçülerinde geniş bir alana yayıldığı saptandı. S. Güneri, höyüğün çevresini saran bir taş duvarın varlığından söz etmekte ve bu duvarın Azerbaycan'daki höyüklerle benzerlik taşıdığına

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum.

¹ Koşay-Turfan 1959, 349 vdd.; Koşay-Vary 1964.; Koşay-Vary 1967.; Sagona-Erkmen 1996, 27 vd.; Sagona-Erkmen 1998, 31 vd.; Sagona 2000, 329 vdd.; Yüzey Araştırmaları için bk., Pehlivan 1984, 43 vdd.; Pehlivan 1990, 168 vd.; Güneri 1987, 45 vd.; Yakar 1985, 301 vd.

** Erzurum Müze Müdürü Sayın Mustafa Erkmen'e höyüğü kurtarmak için yaptığı yoğun çabalarından ve müzede bulunan höyükle ilgili eserleri değerlendirmemizdeki izninden ötürü teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

değmektedir². Ancak bizim yaptığımız araştırmalar sırasında höyüğün çevresini saran her hangi bir taş duvarın kalıntısına rastlanmamıştır. Köylülerin vermiş olduğu bilgiye göre höyükteki taşlar sökülerek köy evlerinin inşasında kullanılmıştır.

Kaçak kazılarda ele geçirilen, Erzurum Müzesine intikal ettirilen ve sergilenen eserlerden özellikle çanak çömleklerin bir kısmının sağlam olduğu görölmektedir. Bunlar arasında büyük ve orta boy çömlekler ile üç köşeli ve düz kaideli kaplar bulunmaktadır. Çömlekler daha önce kazılarda ortaya çıkarılan ve Karaz çanak-çömleği olarak adlandırılan kapların karakteristik örneklerini yansıtmaktadır³.

Bir metal kap parlaklığını yansıtan çömleklerin dış kısmı siyah, iç kısmı ise keramiğin doğal rengi olan devetüyü rengindedir (Resim 3-4-5-6, Çizim 1-2-3). Bu tür çömleklerin benzerleri Güzelova, Karaz, Pulur ve Sosta bulunmuřtur⁴. Üç köşeli ve düz kaideli kapların da bir kısmı siyah ve devetüyü renginde, bir kısmının ise dışı siyah ve içinin devetüyü renginde olduğu görölmektedir (Resim 7-8, Çizim 4). Bu tür kapların benzerleri Güzelova kazılarında ortaya çıkarılmıřtır⁵. Ele geçirilen eserlerin en ilginçleri arasında, insan yüzü kutsal ocak parçaları gelmektedir (Resim 9-10-11-12, Çizim 5-6). İnsan yüzünde göz, burun ve kulaklar oldukça belirgin olarak yapılmıştır. Çenenin altından itibaren uzun bir şekilde yapılan boyun kısmı, alt alta yayvan “V” biçimli çizgilerle bezenmiştir.

Kutsal ocak parçalarına bölgede yapılan diğer kazılardan, Karaz, Pulur, Güzelova, Sos ve Pulur (Sakyol)’ da rastlanılmıřtır⁶.

Önemli verileri bulunan bu merkezin kalan kısmında acilen koruma önlemleri artırılmalı ve olanaklar ölçüsünde kurtarma kazısı başlatılmalıdır.

² Güneri 1984, 160 vdd.

³ Orthmann 1963, 80 vdd.; Burney-Lang 1971, 50 vdd.; Arsebük 1974, 48 vdd.; Arsebük 1979, 81 vdd.; Pehlivan 1984, 43 vdd.

⁴ Koşay-Turfan 1959, 389-a3b.; Koşay-Vary 1964 Lev XV., P. 556.; Koşay-Vary 1967.; Lev. XLV.; Sagona 2000, 329 vdd.

⁵ Koşay-Vary 1967.; Lev. XVIII, G. 147.

⁶ Koşay-Turfan 1959, 395-396.; Koşay-Vary 1964 Lev. XXI-XXIII.; Koşay-Vary 1967.; Lev. LX-LXIII.; Sagona 1998, 21.; Koşay 1976, Res. 31-36.; Kutsal ocakların Azerbaycan ve Ermenistan’daki örnekleri için bk., Bahşaliyev 1997, Lev. V, Res. 1.; Munçayev 1994, 45.

KAYNAKÇA

Arsebük 1974	G.Arsebük	Altınova'da Koyu Yüzlü Açıklı ve Karaz Türü Çanak Çömlek Arasındaki İlişkiler Sorunu, Prehistorya İstanbul, (İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Kürsüsü, Basılmamış Doktora Tezi)
Arsebük 1979	G.Arsebük	"Altınova'da (Elazığ) Koyu Yüzlü Açıklı ve Karaz Türü Çanak Çömlek Arasındaki İlişkiler", VIII. <i>TTKong.</i> , 81
Bahşaliyev 1997	V.Bahşaliyev	Nahçevan Arkeolojisi, İstanbul
Burney-Lang 1971	C.A.Burney- D.M.Lang	(PHAAC) The Peoples of the Hills: Ancient Ararat of Caucasus, London.
Güneri 1987	A.S. Güneri	"Erzurum Çevresindeki Höyüklerin Yüzey Araştırması" V. <i>Araştırma Sonuçları Toplantısı II.</i>
Koşay 1974	H.Z.Koşay	Erzurum ve Çevresinin Dip Tarihi, Ankara.
Koşay 1976	H.Z.Koşay	Keban Projesi Pulur Kazısı 1968-1970, Ankara.
Koşay-Turfan 1959	H.Z.Koşay- K.Turfan	"Erzurum Karaz Kazısı Raporu", <i>Bulleten</i> 91, 349-413.
Koşay-Vary 1964	H.Z.Koşay- H.Vary	Pulur Kazısı, 1960 Mevsimi Çalışmaları Raporu, Ankara.
Koşay-Vary 1967	H.Z.Koşay- H.Vary	Güzelova (Tufanç) Erzurum Kazısı 1961, Ankara.
Munçayev 1994	R.M.Munçayev	"Güney Kafkasya'nın İlk ve Orta Bronz Çağı", Moskova " <i>Nauka</i> ", (Ed. B.A.Ribakov).
Orthmann 1963	W.Orthmann	Die Keramik der Frühen Bronzezeit aus Inneranatolien, Berlin.

Pehlivan 1984	M.Pehlivan	En Eski Çağlardan Urartu'nun Yıkılışına Kadar Erzurum ve Çevresi, Erzurum, (Basılmamış Doktora Tezi).
Pehlivan 1990	M.Pehlivan	“Karaz Kültürü ve Hurriler” <i>Yüzüncü Yıl Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi</i> Sayı: I, Cilt: I, Van.
Sagona 1998	A.G.Sagona	“Social Identity and Religious Ritual in the Kura-Araxes Cultural Complex: Some Observations from Sos Höyük”, <i>Mediterranean Archaeology</i> Vol., 11, 13-25
Sagona 2000	A.G.Sagona	“Sos Höyük and the Erzurum Region in late Prehistory: A Provisional Chronology for Northeast Anatolia”, in <i>Chronologies des pays du Caucase et de l'euphrate aux IVe- IIIe Millenaires: Actes du colloque d'Istanbul, 16-19 decembre 1998</i> , <i>Varia Anatolica</i> XI, editec by C. Marro and H. Hauptmann, pp. 329-73. Paris: De Boccard (Institut français d'etudes anatoliennes d'Istanbul, <i>Varia Anatolica</i> XI)
Sagona- Erkmen- Sagona.C.- Thomas 1996	A.G.Sagona- M.Erkmen- C.Sagona- I.Thomas	“Excavations at Sos Höyük 1995: Preliminary Report”, <i>Anatolian Studies</i> 46, 27-52.
Sagona- Erkmen- Sagona.C.- McNiven- Howells 1998	A.G.Sagona- M.Erkmen- C.Sagona- I.McNiven- S.Howells	“Excavations at Sos Höyük 1997: Fourth Preliminary Report”, <i>Anatolica</i> 24, 31-64.
Yakar 1985	J.Yakar	“The Later Prehistory of Anatolia”, <i>The Late Chalcolithic and Early Bronze Age</i> , <i>BAR International Series</i> , No: 286. 2.cilt, Oxford.

Resim 1

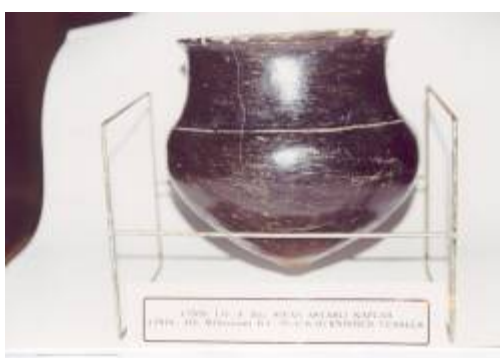
Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

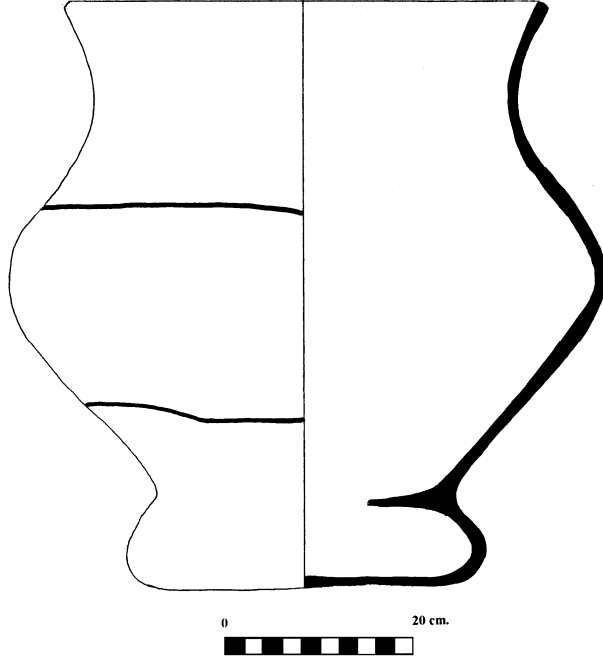
Resim 10

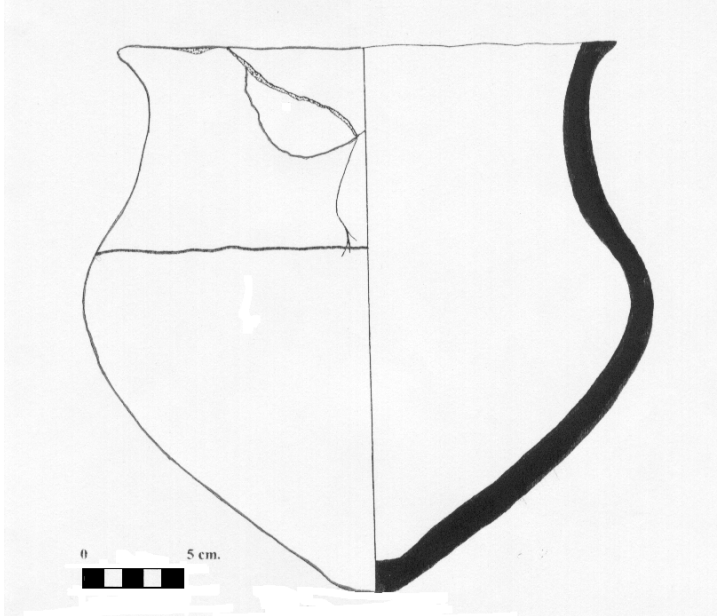
Resim 11

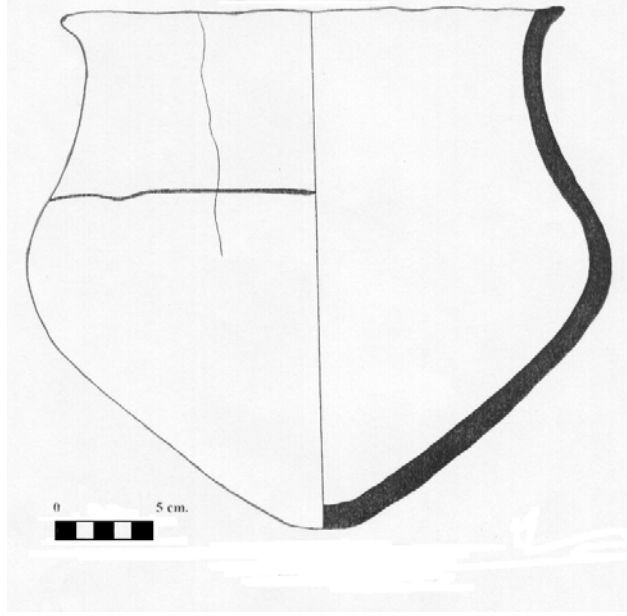
Resim 12

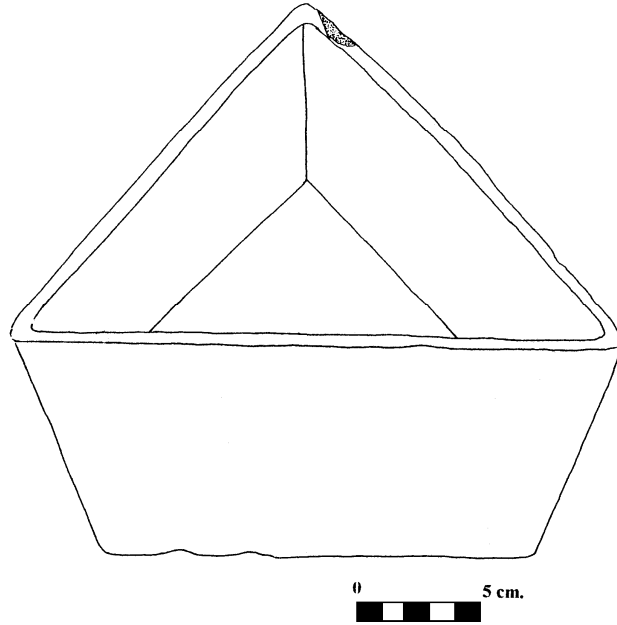
Çizim 1

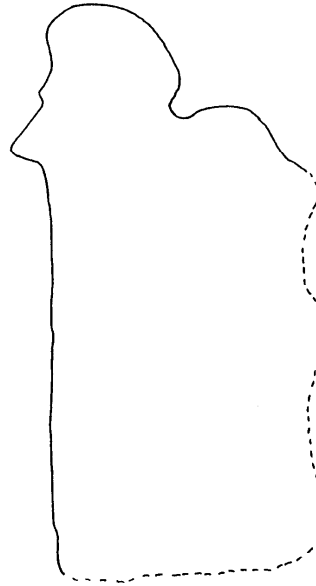
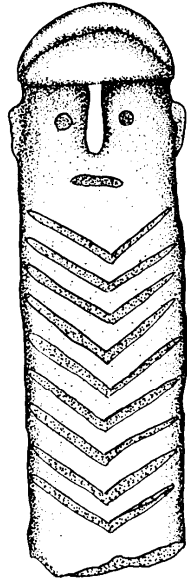
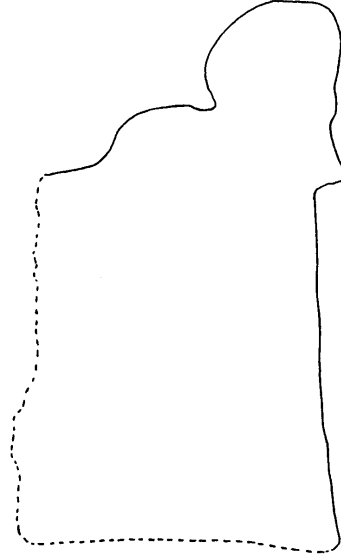
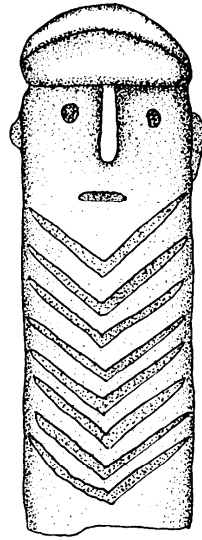
Çizim 2

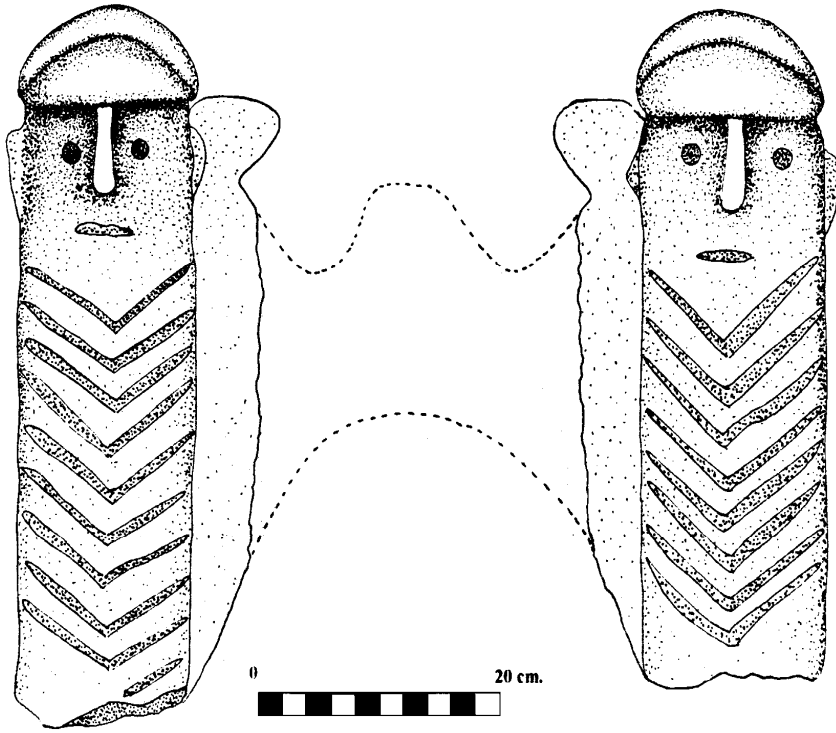
Çizim 3

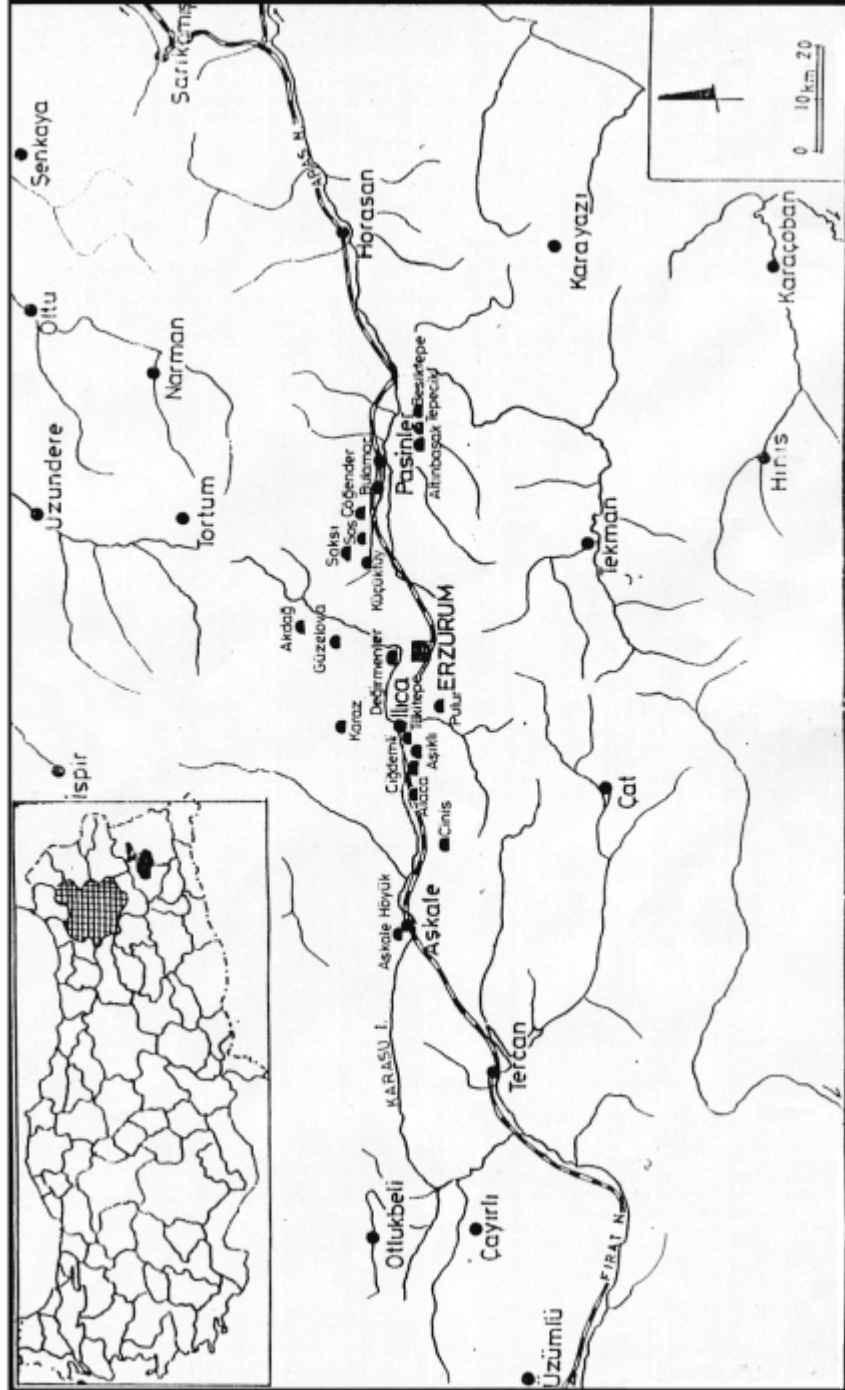
Çizim 4

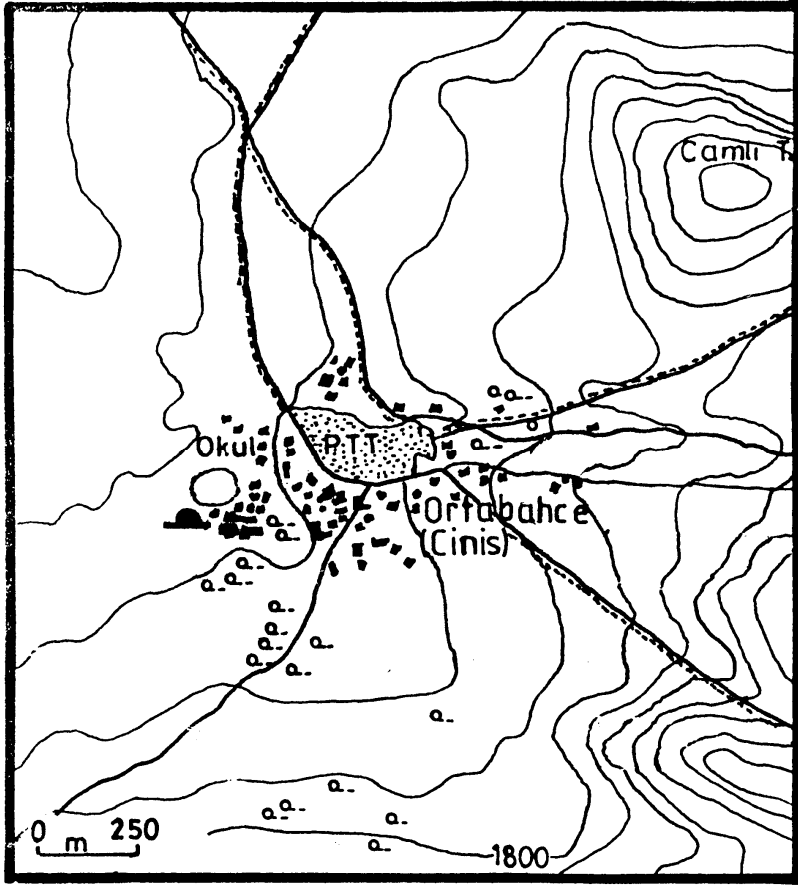
Çizim 5

Çizim 6

Harita 1

Harita 2